

I-8051 (1980)

Cél: beépített rendszerekben való alkalmazás.

Fő szempont: olcsóság (ma már 10-15 €), sokoldalú alkalmazhatóság.

A memóriával, be- és kivitellel együtt egyetlen lapkára integrált számítógép. Mikrovezérlő.

Évenként 8 milliárd mikrovezérlőt adnak el, a legnépszerűbb az MCS-51-es család. A család tagjai nagyon hasonlóak.

Máté: Architektúrák

8. előadás

1

I-8051 (1980)

40 multiplexelt lábú standard tokban kerül forgalomba. 60 000 tranzisztor. 4 KB ROM, max. 64 KB külső memória, 128 B RAM.

16 címvezeték.

8 bites adat sín.

32 I/O vonal 4 db 8 bites csoportba rendezve, ezek mindegyike hozzákötethető nyomógombhoz, kapcsolóhoz, LED-hez, ...

Időzítők.

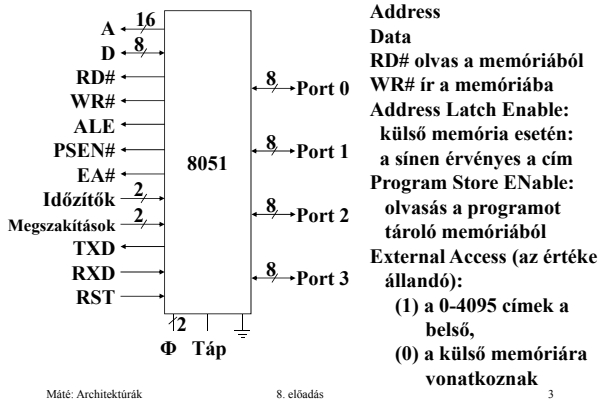
Pl. Digitális óra: nyomógombok, kapcsolók, kijelző.

Máté: Architektúrák

8. előadás

2

Az I-8051 logikai lábkiosztása (3.50. ábra)

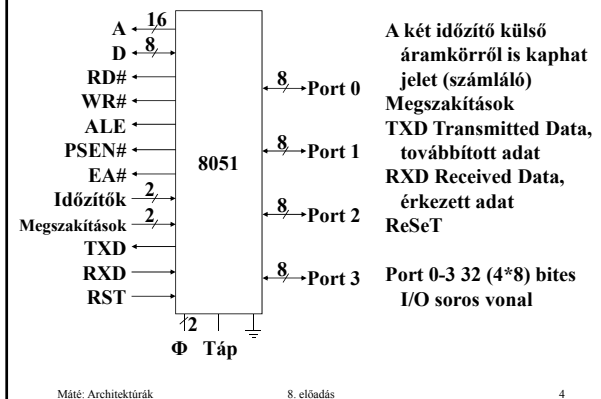

Máté: Architektúrák

8. előadás

3

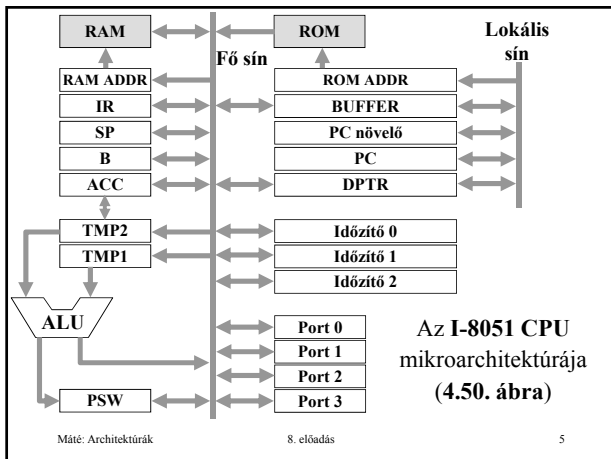
Az I-8051 logikai lábkiosztása (3.50. ábra)

Máté: Architektúrák

8. előadás

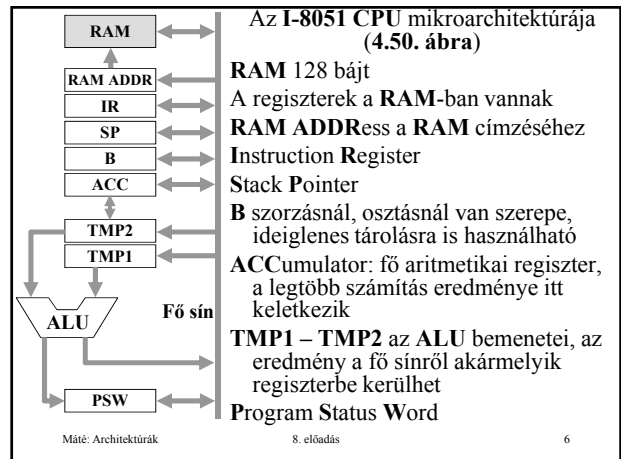
4

Máté: Architektúrák

8. előadás

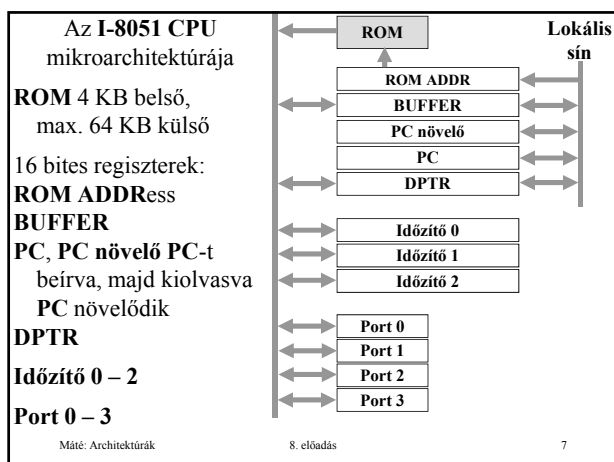
5

Máté: Architektúrák

8. előadás

6

Az I-8051 CPU mikroarchitektúrája (4.50. ábra)

A legtöbb utasítás egy óraciklust igényel. A ciklus hat állapota:

1. Az utasítás a **ROM**-ból a **fősínre** és **IR**-be kerül.
2. Dekódolás, **PC** növelése.
3. Operandusok előkészítése.
4. Egyik operandus a **fősínre**, onnan általában **TMP1**-be, a másik **ACC**-ből **TMP2**-be kerül.
5. Az **ALU** végrehajtja a műveletet.
6. Az **ALU** kimenete a **fősínre** kerül, **ROM ADDR** felkészül a következő utasítás olvasására.

Máté: Architektúrák 8. előadás 8

Összehasonlítás

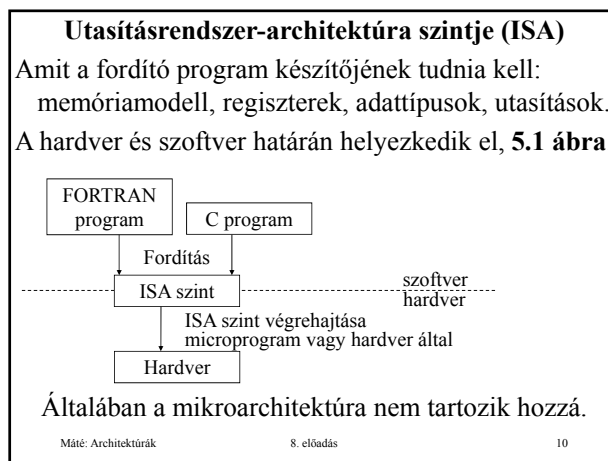
Pentium 4 CISC gép
egy CISC utasítás → több RISC mikROUTASÍTÁS

UltraSPARC III RISC gép

I-8051 inkább RISC, mint CISC gép

picoJava II verem gép, sok memória hivatkozás
több CISC utasítás → egy RISC mikROUTASÍTÁS

Máté: Architektúrák 8. előadás 9

Az ISA szint tervezési szempontjai

- **Hosszú távú:** később is jó legyen az architektúra,
- **Rövid távú:** addig is piacon kell maradni.
- **Rövidebb utasítások:** kevesebb helyet foglalnak el, gyorsabban betölthetők.
- **Hosszabb utasítások:** több lehetséges műveleti kód, nagyobb memória címezhető.
- **Bájt címzés:** hatékonyabb szöveg feldolgozásnál,
- **Szó címzés:** nagyobb memória címezhető.
- ...

Máté: Architektúrák 8. előadás 11

Utasítások szintje (ISA)

A jóság két kritériuma:

- hatékony hardver megvalósítási lehetőség,
- jó médium a fordítóknak.

Továbbfejlesztéseknél ügyelni kell a kompatibilitásra!

Nyilvános definíció:
van: **SPARC**, **JVM** (tervezők);
nincs: **Pentium 4** (gyártók).

kernelmód ↔ (user) felhasználói mód

Máté: Architektúrák 8. előadás 12

Memória modellek

Néha (pl. **8051**) külön memória az adatoknak és az utasításoknak (Harvard-architektúra, nem ugyanaz, mint az osztott gyorsítótár!).

Máté: Architektúrák

8. előadás

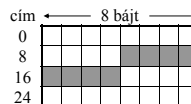
13

Memória modellek

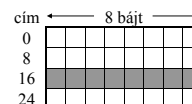
ASCII kód 7 bit + paritás → **Byte (bájt)**

Szó: 4 vagy 8 byte.

Igazítás (alignment), **5.2. ábra:** hatékonyabb, de probléma a kompatibilitás (a **Pentium 4**-nek két ciklusra is szüksége lehet egy szó beolvasásához).

Nem igazított 8 bájtos szó a 12-es címtől

8 bájtos szó 8 határra igazítva

Máté: Architektúrák

8. előadás

14

Memória modellek

Memória szemantika: **STORE A** -t közvetlenül követő **LOAD A** mit ad vissza?

A memória műveletek végrehajtása:

- kötött sorrendben,
- definiálatlan sorrendben (ez a trend, mert hardver szinten egyszerűbb és gyorsabb). A hardver segítséget nyújthat:
 - **SYNC** utasítás: befejeztet minden megkezdett memória műveletet,
 - függőség esetén a hardver vár.

Máté: Architektúrák

8. előadás

15

Regiszterek

ISA-szinten a mikroszint nem minden regisztere látszik (**TOS**, **MAR**), de van közös is (**PC**, **SP**).

Speciális regiszterek: **PC**, **SP**, ...

Általános célú regiszterek: a gyakran használt adatok gyors elérésére.

Jó, ha szimmetrikusak: fordítók, konvenciók.

RISC gépen általában legalább 32 általános célú.

Kernelmódban továbbiak: gyorsítótár vezérlés, memória védelem, ...

PSW (Program Status Word): az eredmény negatív, nulla, ... mód, prioritásszint, megszakítás-állapot, ...

Máté: Architektúrák

8. előadás

16

Utasításkészlet

LOAD, **STORE**,

MOVE, aritmetikai, logikai,

feltétlen, feltételes elágazó utasítások,

...

Máté: Architektúrák

8. előadás

17

Pentium 4

Nagyon sok előd (kompatibilitás!), a fontosabbak:

- **4004:** 4 bites,
- **8080:** 8 bites,
- **8086**, **8088:** 16 bites, 8 bites adat sín.
- **80286:** 24 bites (nem lineáris) címtartomány (16 K darab 64 KB-os szegmens).
- **80386:** **IA-32** architektúra, az Intel első 32 bites gépe, lényegében az összes későbbi is ezt használja.
- **Pentium II** –től **MMX** utasítások.

Máté: Architektúrák

10. előadás

18

A Pentium 4 üzemmódjai

real (valós): az összes **8088** utáni fejlesztést kikapcsolja (valódi **8088**-ként viselkedik). Hibánál a gép egyszerűen összeomlik, lefagy.

virtuális 8086: a **8088**-as programok védett módban futnak (ha **WINDOWS**-ból indítjuk az **MS-DOS**-t, és ha abban hiba történik, akkor nem fagy le, hanem visszaadja a vezérlést a **WINDOWS**-nak).

védett: valódi **Pentium 4**. 4 védelmi szint (**PSW**):
0: kernelmód (operációs r.), **1, 2**: ritkán használt, **3**: felhasználói mód.

Máté: Architektúrák

10. előadás

19

Memóriaszervezés:

- **16 K db szegmens** lehetséges, de a **WINDOWS**-ok és **UNIX** is csak **1** szegmenst támogatnak, és ennek is egy részét az operációs rendszer foglalja el,
- minden szegmensben belül a címtartomány: **0 - 2³²-1**
- **Little endian** tárolási mód: az alacsonyabb címen van az alacsonyabb helyértékű bájt.

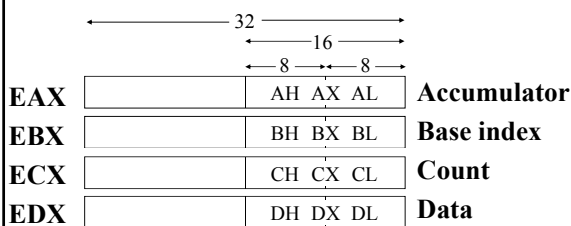
Máté: Architektúrák

10. előadás

20

Regiszterek (5.3. ábra):

- (majdnem) általános regiszterek:

Ezek 8 és 16 bites részei önálló regiszterként használhatók.

Máté: Architektúrák

10. előadás

21

Regiszterek (5.3. ábra):

- **ESI, EDI** (mutatók tárolására, szöveg kezelésre),
- **EBP** (keretmutató, verem kezelésre),
- **ESP** (verem mutató),
- **EIP** (utasítás számláló),
- **EFLAGS (PSW)**,
- **CS, SS, DS, ES, FS, GS** (16 bites regiszterek. A kompatibilitást biztosítják a régebbi gépekkel. Mivel a **Windows**, **Unix** csak egy címtartományt használ, ezekre csak a visszafelé kompatibilitás miatt van szükség).

Máté: Architektúrák

10. előadás

22

UltraSPARC III

SPARC (1987) még **32**, a **Version 9** már **64 bites architektúra**, az **UltraSPARC** ezen alapul.

Memóriaszervezés: **64 bites** (lineáris) címtartomány (jelenleg maximum **44 bit** használható).

Big endian, de **little endian** is beállítható.

Regiszterek:

- **32 általános (5.4. ábra) 64 bites**, a használatuk részben konvención, részben a hardveren alapul),
- **32 lebegőpontos (32 vagy 64 bites)**, de lehetséges két regiszterben egy **128 bites** számot tárolni).

Máté: Architektúrák

10. előadás

23

Általános regiszterek

- **R0-R7 (G0-G7)** Globális változók: minden eljárás használhatja, **G0** huzalozott **0**, minden tárolás eredménytelen.
- **R8-R15 (O0-O7)**: Kimenő paraméterek, de **R14 (O6) = SP**: verem mutató **O7** csak ideiglenes tárolásra használható.
- **R16-R23 (L0-L7)** Lokális regiszterek
- **R24-R31 (I0-I7)** Bemenő paraméterek, de **R30 (I6) = FP** az aktuális veremkeret mutatója, **R31**: visszatérési cím.

Máté: Architektúrák

10. előadás

24

CWP (Current Window Pointer, 5.5. ábra) mutatja az aktuális **regiszter ablakot** (több regiszter készlet létezik, de mindig csak egy látszik). Ha kifogy a regiszter készlet, memóriába mentés, ...

Máté: Architektúrák 10. előadás 25

Load/store architektúra: csak ezek az utasítások fordulhatnak a memóriához. A többi utasítás operandusa regiszterben vagy az utasításban van. Az eredmény is regiszterbe kerül.

Máté: Architektúrák 10. előadás 26

5.6. ábra. A 8051 memória szervezése
Külön címtartományú program és adat memória.

Vannak lapkán kívüli bővítési lehetőségek. Van nagyobb (8052) és programozható (8751 és 8752) „rokona” (ROM helyett EPROM).
8 regiszter: R0, ... , R7. A regiszterek a memóriában vannak. 4 regiszter készlete van, de egyszerre csak egy használható.

Máté: Architektúrák 10. előadás 27

5.6. ábra. A 8051 memória szervezése, fő regiszterei
PSW: Carry, Auxiliary carry, RegisterS, Overflow, Parity
A PSW regiszter RS mezeje mondja meg, hogy melyik regiszterkészlet az aktuális.
Bit-címezhető memória (32-47. bájt): címzésük: 0-127
Bit utasítások: beállítás, törlés, ÉS, VAGY, tesztelés.

Máté: Architektúrák 10. előadás 28

IE (Interrupt Enable):
EA= 1: nincs tiltva a megszakítás, 0: mind tiltva van,
ES=1: megszakítás engedélyezve a soros vonalon, 0: tiltva
E0-2=1: a 0-2 időzítő csatorna engedélyezve, 0: tiltva.
Az engedélyezett számlálók egyszerre futhatnak, és ezek megszakítást válthatnak ki.
X0-1=1: külső eszköz megszakítás engedélyezve, 0: tiltva

IP (Interrupt Priority):
0 (alacsony),
1 (magas).
Az alacsonyabb szintű megszakítást megszakíthatja egy magasabb szintű.

Máté: Architektúrák 10. előadás 29

TCON: a 0. és 1. időzítőt vezérli (ezek a fő időzítők).
O0-1: beáll az időzítő túlsordulásakor.
R0-1: ezzel ki- és bekapcsolható az időzítő futása.
A többi bit az időzítő él- vagy szintvezérlésével kapcsolatos.

TMOD: a fő időzítők üzemmódját határozza meg
8, 13 vagy 16 bites,
valódi időzítő vagy számláló,
hardver jelek szintje.

Máté: Architektúrák 10. előadás 30

Az eddig említett regiszterek és még néhány speciális regiszter (ACC, B/K portok, ...) a 128-255 címtartományban van. Pl. ACC a 240-en.

A 8052 valódi memóriát tartalmaz a 128-255 tartományban, a speciális regiszterek címe átfed a memóriával.

- Direkt címezéssel a speciális regisztereket,
- Indirekt címezéssel a RAM-ot érhetjük el.

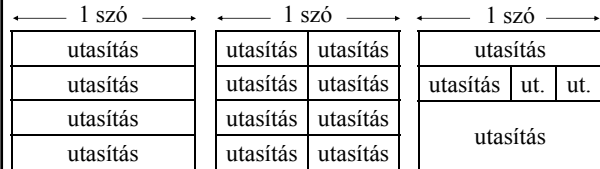
Máté: Architektúrák

10. előadás

31

Utásításformák, utasításhossz (5.10-11. ábra).

Műveleti kód			
Műveleti kód		cím	
Műv. kód	cím1	cím2	
M.k.	cím1	cím2	cím3

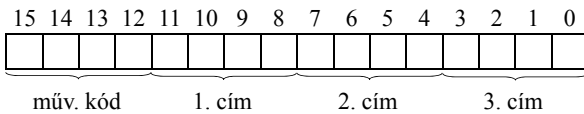
Máté: Architektúrák

10. előadás

32

A műveleti kód kiterjesztése

k bites műveleti kód esetén 2^k különböző utasítás lehet, n bites címrésznél 2^n memória címezhető, fix utasítás hossz esetén egyik csak a másik rovására növelhető (5.12. ábra).

Lehetőségek:

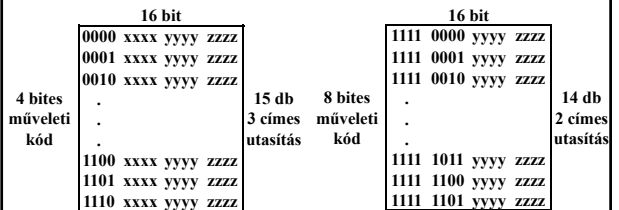
- fix utasításhossz: rövidebb kód mellett hosszabb operandus rész,
- minimális átlagos utasításhossz: a gyakori kódok rövidek, a ritkán használtak hosszabbak.

Máté: Architektúrák

10. előadás

33

A műveleti kód kiterjesztése (5.13. ábra)

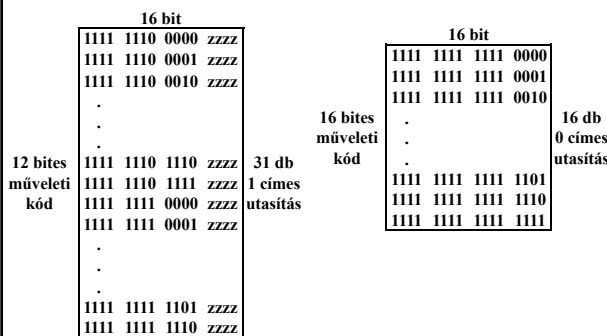
Az 1111 kódot nem használtuk ki 3 címes utasításnak (menekülő kód), és ez lehetővé teszi, hogy további – igaz, nem 3 címes – utasításokat adjunk meg. 1111 1110 és 1111 1111 is menekülő kód.

Máté: Architektúrák

10. előadás

34

A műveleti kód kiterjesztése

1111 1111 1111 is menekülő kód.

Máté: Architektúrák

10. előadás

35

Minden utasítás tartalmaz műveleti kódot. Ezen kívül tartalmazhat az operandusokra, eredményre vonatkozó információt.

Utasítás típusok:

- regiszter-memória utasítások: a regiszterek és a memória közötti adatforgalom (betöltés, tárolás). Ilyenkor egy regiszter és egy memória cím megadása szükséges a címrészen.
- regiszter-regiszter utasítások: összeadás, kivonás, ... Az eredmény is regiszterben keletkezik. Ilyenkor három regiszter megadása szükséges a címrészen.
- ...

Máté: Architektúrák

10. előadás

36

Címzési módszerek

Három cím: $cél = forrás1 + forrás2$.

A memória sok rekeszt tartalmaz, de csak kevés regiszter van. Egy regiszter néhány bittel címezhető. Regiszterek használata rövidíti a címeket, de nyújtja a programot, ha az operandus csak egyszer kell.

A legtöbb operandust többször használjuk.

Implicit operandusok:

- **Két cím:** $regiszter2 = regiszter2 + forrás1$.
- **Egy cím:** $akkumulátor = akkumulátor + forrás1$.
- **Nulla cím:** verem, pl. az **IJVM IADD** utasítása.

Máté: Architektúrák

10. előadás

37

$e = a_1 + a_2 + \dots + a_n$ kiszámítása 3, 2 és 1 címes gépen

lépés	3 címes	2 címes	1 címes
1.	$e = a_1 + a_2$	$e = a_1$	$A = a_1$
2.	$e = e + a_3$	$e = e + a_2$	$A = A + a_2$
...
n-2.	$e = e + a_{n-1}$	$e = e + a_{n-2}$	$A = A + a_{n-2}$
n-1.	$e = e + a_n$	$e = e + a_{n-1}$	$A = A + a_{n-1}$
n.	kész	$e = e + a_n$	$A = A + a_n$
n+1.		kész	$e = A$
			kész

Máté: Architektúrák

10. előadás

38

Operandus megadás

- **Közvetlen operandus** (immediate operand): Az operandus megadása az utasításban (**5.17. ábra**)

MOV	R1	#4
-----	----	----

- **Direkt címzés** (direct addressing): A memóriacím megadása a címrészen. Az utasítás mindig ugyanazt a címet használja. Az operandus értéke változhat, de a címe nem (fordításkor ismert kell legyen!).
- **Regiszter címzés** (register addressing): Mint a direkt címzés, csak nem memóriát, hanem regisztert címez.

Máté: Architektúrák

10. előadás

39

Egy tömb elemeinek összeadásához $e = e + a_k$ vagy $A = A + a_k$ alakú utasításokra van szükség.

- Vagy mindegyik utasítást szerepeltetjük a programban,
- vagy minden elem hozzáadása után úgy **módosítjuk az összeadó utasítást**, hogy legközelebb a következő elem hozzáadását végezze ...

Önmódosító program (Neumann János ötlete).

Ma már kerüendő (cache problémák!), pl. regiszter-indirekt címzéssel kikerülhetjük.

Máté: Architektúrák

10. előadás

40

- **Regiszter-indirekt címzés** (register indirect addressing):

A címrészen valamelyik regisztert adjuk meg, de a megadott regiszter nem az operandust tartalmazza, hanem azt a **memóriacímet**, amely az operandust tartalmazza (**mutató - pointer**).

Rövidebb, és a regiszter értékének módosításával a cím változtatható.

Máté: Architektúrák

10. előadás

41

Pl.: A 100 szóból álló **A** tömb elemeinek összeadása két címes gépen (egy elem 4 bájt), ~ **5.18. ábra**.

```
MOV    R1, #0    ; gyűjtjük az eredményt R1-ben,
                ; kezdetben ez legyen 0.
MOV    R2, #A    ; R2-be töltjük az A tömb címét
MOV    R3, #A + 400 ; a tömb utáni első cím
C:    ADD    R1, (R2) ; regiszter-indirekt címzés a tömb
                ; aktuális elemének elérésére
ADD    R2, #4    ; R2 tartalmát növeljük 4-gyel
CMP    R2, R3    ; végeztünk?
BLT    C         ; ugrás a C címkéhez, ha nem
...    ; kész az összegzés
```

Máté: Architektúrák

10. előadás

42

• **Indexelt címzés** (indexed addressing): Egy eltolási érték (offset) és egy (index) regiszter tartalmának összege lesz az operandus címe, **5.19-20. ábra**.

MOV R1, #0 ; gyűjtsük az eredményt R1-ben,
; kezdetben ez legyen 0.

MOV R2, #0 ; az index kezdő értéke

MOV R3, #400 ; a tömb mögé mutató index

C: ADD R1, A(R2); indexelt címzés a tömb
; aktuális elemének elérésére

ADD R2, #4 ; R2 tartalmát növeljük 4-gyel

CMP R2, R3 ; végeztünk?

BLT C ; ugrás a C címkéhez, ha nem

... ; kész az összegzés

Máté: Architektúrák 10. előadás 43

• **Bázisindex címzés** (based-indexed addressing): Egy eltolási érték (offset) és két (egy bázis és egy index) regiszter tartalmának összege lesz az operandus címe. Ha **R5** A címét tartalmazza, akkor

C: ADD R1, A(R2)

helyett a

C: ADD R1, (R2+R5)

utasítás is írható.

Ez a módszer előnyös, ha nem csak az **A** tömb elemeit szeretnénk összegezni.

Máté: Architektúrák 10. előadás 44

Feladatok

Mi az **I-8051** fő alkalmazási területe?
Nagyságrendileg milyen árú egy **I-8051**?
Jellemezze az **I-8051**-et!
Mi a **RAM**?
Mi a **ROM**?
Hány bites a **RAM ADDR** regiszter?
Hány bites a **ROM ADDR** regiszter?
Mekkora az **I-8051 RAM**-ja?
Mekkora az **I-8051 ROM**-ja?
Mire szolgál az **IR, SP, B, ACC, TMP1-2** regiszter?
Mi a **PSW**?
Hogy történik **PC** növelése?

Máté: Architektúrák 9. előadás 45

Feladatok

Milyen és hány be/kimenete van az **I-8051**-nek?
Mire használhatók az **I-8051** be/kimenetei?
Hány időzítője van az **I-8051**-nek?
Mire használhatók az **I-8051** időzítői?
Mik az **I-8051 ALU**-jának bemenetei?
Milyen állapotai vannak az óraciklusának?
Jellemezze a **CISC** gépeket!
Jellemezze a **RISC** gépeket!
CISC vagy **RISC** gép a **Pentium 4**?
CISC vagy **RISC** gép az **UltraSPARC III**?
CISC vagy **RISC** gép az **I-8051**?
Hasonlítsa össze a **Pentium 4**-et, az **UltraSPARC III**-at és az **I-8051**-et!

Máté: Architektúrák 9. előadás 46

Feladatok

Miért kitüntetett szint a gépi utasítások szintje (**ISA**)?
Mikor jó egy gép **ISA** szintje?
Mi a különbség a felhasználói (user) és a kernel mód között?
Mit jelent a Harvard architektúra kifejezés?
Mondjon példát Harvard architektúrájú gépre!
Mit jelent az igazítás 4 bájtos szavak tárolásánál?
Mi az igazítás előnye?
Mit jelent a memória szemantika?
Milyen hardver megoldásokat ismer a memória műveletek végrehajtási sorrendjére vonatkozóan?

Máté: Architektúrák 9. előadás 47

Feladatok

Mi a **SYNC** utasítás hatása?
Miért van szükség a **SYNC** utasításra?
Mondjon olyan regisztert, amely a mikro utasítások szintjén és **ISA** szinten is látszik!
Mondjon olyan regisztert, amely csak a mikro utasítások szintjén látszik!
Mondjon olyan regisztert, amely csak kernel módban érhető el!
Milyen utasítás típusokat ismer?

Máté: Architektúrák 9. előadás 48

Feladatok

Melyek a **Pentium 4** processzor legfontosabb elődjei?
Milyen üzemmódjai vannak a **Pentium 4**-nek?
Milyen a **Pentium 4** memória szervezése?
Milyen regiszterei vannak a **Pentium 4**-nek?
Mit jelent a **Little endian** tárolási mód?
Mit jelent a Load/store architektúra?
Milyen az **UltraSPARC III** memória szervezése?
Milyen regiszterei vannak az **UltraSPARC III**-nak?
Mit tud az **UltraSPARC III G0** regiszteréről?
Mi a **CWP** (Current Window Pointer) szerepe?
Hogy működik az **UltraSPARC III** regiszter ablak technikája?

Máté: Architektúrák

10. előadás

49

Feladatok

Hány regiszter készlete van a **8051**-nek?
Hol helyezkednek el a **8051** regiszterei?
Mire jó a bit-címezhető memória?
Írja le a **8051 RAM**-jának a szerkezetét!
Mire szolgál a **8051 IE, IP, TCON** és **TMOD** regisztere?
Milyen operandus megadási módokat ismer?
Mi a közvetlen operandus megadás?
Mi a direkt címzés?
Mi a regiszter címzés?
Mi a regiszter-indirekt címzés?
Mi az indexelt címzés?
Mi a bázisindex címzés?

Máté: Architektúrák

10. előadás

50

Az előadáshoz kapcsolódó

Fontosabb tételek

Az I-8051 processzor és az I-8051 mikroarchitektúrája
A Pentium 4, az UltraSPARC III és az I-8051 mikroarchitektúrájának összehasonlítása
Gépi utasítás szint. Memória modellek, memória szemantika
A Pentium 4, az UltraSPARC III és az I-8051 regiszterei
Három, kettő egy és nulla címes utasítások
Operandus megadás módjai. Közvetlen operandus, direkt, regiszter, regiszter-indirekt, indexelt, bázis-index címzés, implicit operandus

Máté: Architektúrák

9. előadás

51